E-Dil
(1) 2013
Okuma Becerileri

Tuğba AKTAŞ

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Okuma Becerisini Geliştirmek Üzere Sözcük Öğretimi ve Örnek Ders Gereci Geliştirme Önerisi

- *Yazının bilimsel içeriğinden yazarı sorumludur.*
- *Bu çalışma referans gösterilmeden kullanılamaz. Referans için aşağıdaki adresi kullanabilirsiniz:*

Aktaş, T. (2013). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Okuma Becerisini Geliştirmek Üzere Sözcük Öğretimi ve Örnek Ders Gereci Geliştirme Önerisi *E-Dil Dergisi,* Sayı 1, 1-26.

www.e-dil.net
bilgi@e-dil.net

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Okuma Becerisini Geliştirmek Üzere Sözcük Öğretimi ve Örnek Ders Gereci Geliştirme Önerisi

Teaching Vocabulary on Reading Skills in Teaching Turkish as a Foreign Language and a Proposal of Developing a Sample Material

Özet

Yabancı dil öğretiminde dil öğrenicilerinin dilsel ve iletişimsel becerilerinin geliştirilmesinde sözcük öğretiminin payı büyüktür. Öğrenicilerin anlama becerilerinin gelişmesinde de sözcükler önemli bir yere sahiptir. Çünkü sözcüklerin anlamlandırılması sayesinde etkili ve amaca yönelik iletişim sağlanabilmekte, bir bağlam ancak hedef sözcüklerin bilinmesi durumunda kolaylıkla anlaşılabilmektedir.

Öte yandan, öğrenicilerin sözlükçelerinin geliştirilmesinde ise okuma becerisi çok etkilidir. Çünkü etkin bir süreç gerektiren okuma becerisinde birden çok zihinsel etkinlik gerçekleşmektedir. Öğrenici metinde yer alan yazıbirimleri sadece gözü ile takip etmez, o sözcüklerin diğer sözcükler ile olan ilişkilerine, sözcüklerin sözdizimsel, biçimsel, anlamsal özelliklerine de dikkat eder, sözcükleri dilbilgisel örüntüler ile birlikte bir bütün olarak düşünür ve anlamlandırmaya çalışır.

Öğrenicinin hedef dili öğrenme amacına uygun ve anlaşılabilir dil girdilerinden oluşan okuma etkinlikleri hazırlamak önemlidir. Bu okuma metinleri öğreticiler tarafından öğrenicilerin amaçlarına ve dilsel yeterliliklerine göre seçilmeli, eğer öğrenici düzeyinin çok üzerindeyse, bu metinler onlar için uyarlanmalıdır. Eğer özgün değil de oluşturulmuş bir metin kullanılacaksa yine öğrenicinin dilsel yeterlilikleri göz önünde bulundurularak yaşayan dile uygun sözcüklerin ve yapıların yer aldığı metinler geliştirilmelidir. Böylece ders süreci hem öğretici hem de öğrenici açısından daha verimli olacaktır.

Bu çalışmanın amacı, yabancı dil öğretimi çerçevesinde okuma becerisinin geliştirilmesinde sözcük öğretiminin önemini örnek bir ders gereci geliştirme önerisiyle açıklamaktır. Çalışmanın ilk bölümünde yabancı dil öğretiminde okuma becerisi ele alınacak, alt becerileri açıklanacak, Avrupa Ortak Başvuru Metnine ve çalışmada ele alınacak olan B2 dil düzeyindeki öğrenicinin okuma becerisiyle ilgili dil yeterliliklerine ve sözcük düzeyi betimlemelerine, ardından sözcük öğretiminin/öğreniminin önemine, sözcük öğretiminde kullanılan yöntem, teknik ve stratejilere, uygulama bölümünde ise dersin işlenişine ve etkinliklerin incelenmesine, daha sonra da sonuç ve öneriler bölümüne yer verilecektir.

Anahtar sözcükler: Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, okuma becerisi, sözcük öğretimi, araç-gereç uyarlama, Ömer Seyfettin, Kaşağı

Abstract

In foreign language teaching, teaching vocabulary has a big part in developing learners' both linguistic and comunicational skills. And also words have an important role in the development of learners' understanding skills. Because by means of words, interpretation can be much more effective and the comunication will be purposeful. And the context is understood clearly only when all the target words are known.

Reading skill has influence on developing learners' lexicon. Because reading skill requires an active process. While reading a lot of mentation is required. Not only the learners leaf through, but also they pay attention to the words' syntactical, morphological and semantical relationships. They also show regard to grammatical structure. Considering all of them, they handle the words in the sentences as a whole.

Preparing reading activities which fit the learners' purpose on learning the target language is very substantial. Those reading passages held in the lecture must be chosen considering the learners' aim and linguistic proficiency. If the reading passages are above the learners' average, they must be simplified. When non-authentic texts are used, the learners' linguistic proficiencies must be taken into account. The words and the linguistic structures in the sentences must be chosen from the daily language.

The aim of this study is to show the importance of vocabulary teaching on reading skill in foreign language teaching and to design a reading material that develop learners' reading skills in B2 language level in the context of Common European Framework of Reference for Languages.

Key words: Teaching Turkish as a foreign language, reading skill, teaching vocabulary, developing material, Ömer Seyfettin, Kaşağı

Giriş

Yabancı dil öğretiminde öğrenici açısından dil becerilerinin geliştirilmesinde sözlü ve de yazılı dil girdilerinin anlaşılır ve kolay öğrenilebilir olması için araç-gereç (malzeme) uyarlama büyük önem taşımaktadır. Anlaşılır dil girdileri sağlamak, öğrenicinin anlayabileceği sözcükler kullanılarak uyarlanan ders gereçleri ile daha da kolay olacaktır.

Krashen, anlaşılır dil girdisinin öğrenicilerin var olan bilgi düzeylerinin biraz üstünde olması gerektiğini söyler. Ancak anlam aynı zamanda da öğrenicinin kavrayabileceği ölçüde olmalıdır. Krashen'a göre, bilinen ile bilinmeyen arasındaki boşluğu kapatma çabası öğreniciye yeni bir şey öğrenme fırsatı vermektedir. Anlaşılır dil girdilerinin sunulması, ders için kullanılacak olan gereçlerin uyarlanması ile daha anlamlı bir hale gelmektedir (*Aktaran* Uçkun ve Onat, 2008). Öğretmenlerin, kullandıkları araç-gereçler ile öğrenicileri arasındaki uyumu sağlamak amacıyla araç-gereç üretmeye, uyarlamaya gereksinmeleri vardır. Araç-gereç uyarlama, var olan araç-gereçlerin öğrenicilerin düzeylerine, dersin amaç ve gereklerine göre yeniden düzenlenmesidir.

Bu çalışmada, sözcük öğretimi üzerinde durulacak, metin tipi olarak da anlatısal metin tipleri içinde değerlendirilen, özgün bir metin olan Ömer Seyfettin'in *Kaşağı* adlı öyküsü Avrupa Ortak Başvuru Metni Genel Dil Düzeyleri ölçütlerine göre B2 düzeyindeki öğreniciler için uyarlanacak, etkinlikleri ile birlikte bir ders gereci örneği sunulacaktır. Çalışmanın sonunda örnek ders gereci (malzeme) yer almaktadır.

Yöntem

Bu çalışma, anlatısal ve betimsel bir araştırmadır. Uygulama için seçilen öykünün uyarlanmasına ve daha sonra da dersin işlenişine yer verilecektir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada nitel veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi kullanılmış, anlatı araştırması ve alanyazın taraması yapılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Çalışmada yer verilen verilere göre yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde okuma becerisinin dil ve sözcük öğreniminde büyük bir yere sahip olduğu görülmektedir. Derste

kullanılacak olan okuma etkinliklerinde yer alan metinlerin öğrenicinin sahip olduğu dil becerilerine ve kazandırılması hedeflenen becerilere yönelik seçilmesi de gerek sözcük öğretimi gerek okuma becerisini geliştirme açısından önem taşıdığı görülmektedir. Ders için seçilen bu etkinliklerin öğrenicilerin gereksinimlerine göre uyarlanması öğretimin verimliliği açısından büyük bir gerekliliktir.

Yabancı Dil Öğretiminde Okuma Becerisi

Okuma, verici tarafından aktarılan bildiride, anlamlı bir yapı karşısında alıcının belirli bir algılama biçimiyle okuduğu metne kendisini de katarak bir anlam yaratma sürecidir. (Günay, 2007: 16). Günay, okuma eylemini "kendi bağlamı ve tutarlılığı içindeki bir metinde sözcüklerin ya da tümcelerin bir arada bulunmasıyla oluşan anlamı keşfetmek ve ortaya koymak için göstergeler dizgesini gözlemlemek, dizgeleri birbiriyle ilişkilendirerek sözcük anlamının ötesinde bir anlam bulmak yani anlamlandırmak" olarak tanımlar.

Singhal (2006: 7), yabancı dilde okuma becerisini "öğrenicinin, artalan bilgisini, sözlüksel ve dilbilgisel farkındalığını ve metin şemasını, anadiline ilişkin bilgiyi ve gerçek dünya bilgisini kullanarak kişisel amaçlar ve hedefler doğrultusunda yazılı ders gereçlerini anlamaya çalışmayı sürdürdüğü dinamik ve etkileşimsel bir süreç" olarak tanımlamaktadır (*Aktaran* Şahin, 2010: 66). Bu durumda okuma, zihinsel bir süreç olarak görülmektedir. Bu süreçte okuyucu, yazarın iletisini kendi dünya bilgisi çerçevesinde anlamaya ve yorumlamaya çalışır. Anlama, konuşma ve yazma etkinliklerinin de gelişmesine katkı sağladığı için okuma becerisinin yabancı dil öğretiminde büyük bir yeri vardır. Okuma becerisinin geliştirilmesi ile öğrenicilerin sözlükçelerine daha çok katkıda bulunmak mümkündür.

Okuma öncesi etkinliklerin amacı, öğrenicileri belli bir metinle tanıştırmak, uygun artalan bilgisini ortaya çıkarmak ve gerekli şemayı tetikleyip harekete geçirmektir. Demirel'e göre okuma öncesi etkinlik olarak, metin ile ilgili resim ya da bir başlık hakkında konuşma yapılabilir (2004: 105). Öğrenicilerin verilen resme ya da başlığa bakarak ne tür bir metin okuyacaklarını tahmin etmeleri istenebilir. Metinde geçen bilinmeyen sözcüklerle ilgili açıklama ve ön çalışma yapılabilir. Metin ile ilgili genel birkaç soru sorulabilir. Metnin konusuna göre günlük hayattan örnekler verilebilir.

Okuma sırası etkinlikler, öğrenicinin metni okurken gerçekleştireceği etkinliklerdir. Demirel'e göre okuma sırası etkinliklerinde öğreniciden bilinmeyen sözcüklerin anlamını tahmin etmesi, anlaşılması güç tümcelerde eşgöndergeli öğeleri ve yinelem öğelerini bulması,

ayrıntılı sorulara yanıt bulmaya çalışması, not tutması ve önemli görüşlerin belirtildiği tümcelerin altını çizmesi istenebilir (2004: 104).

Okuma sonrası etkinlikler ile amaçlanan, öğrenilen dilin dilbilgisini pekiştirmek ve okuma becerisini geliştirmektir. Bu aşamada öğreniciden; metin ile ilgili ayrıntılı sorulara doğru yanıt vermesi, ana fikrin ve yardımcı düşüncelerin ne olduğunu söylemesi, metindeki bilgiyi değişik bir şekilde aktarması, bunu bir şekil, diyagram ya da akış çizelgesi ile göstermesi, metni kendi sözcükleriyle özetlemesi, metinde geçen olaya ilişkin bir kompozisyon yazması istenebilir (Demirel: 2004: 105).

Yukarıda sözü edilen etkinliklerin amaçları ve elde edilmesi düşünülen olası çıktılar düşünüldüğünde, okuma alt becerilerinin geliştirilmesi için yapılan bu etkinliklerin yer aldığı ders gereçleri öğrenicilerin bilişsel kazanımlarını, sözcük bilgisi düzeylerini ve okuduklarını anlama oranlarını da artıracaktır.

Zihinsel Beceri Geliştirme Sınıflandırmasına Dayalı Okuma Alt Becerileri

Değer ve Fidan (2005) okuma alt becerilerini geliştirmede kullanılacak etkinliklerde Bloom'un *Zihinsel Beceri Geliştirme Sınıflandırmasını* ölçüt olarak ele almışlardır. Bu sınıflandırmadan yararlanarak okuma sonrası alt becerilerine ilişkin ne tür sorular oluşturulabileceği üzerinde durmuşlardır. Değer ve Fidan okuma-anlama becerisini geliştirmek için oluşturdukları bu ölçütte öğrenicinin okuma stratejilerini devreye sokacak soru türleri üzeri ne çalışmışlardır. Bu soru türleri aynı zamanda öğretilmesi hedeflenen sözcükler için de çok yardımcı ve gereklidir. Bu çalışmaya göre 6 aşamadan oluşan Zihinsel Beceri Geliştirme Sınıflandırması Tablo 1'deki gibi gösterilebilir:

Tablo 1: *Zihinsel Beceri Geliştirme Sınıflandırmasına Dayalı Okuma Alt Becerileri (Değer ve Fidan, 2005)*

Sınıflandırma	Okuma Alt Becerileri	Soru Türleri
Bilgi	Tarama	- Kaç? Hangi? - Kim? Nasıl (oldu)? - Ne? Nerede?
Kavrama	Gözden Geçirme	- Metnin konusu ne? - A'yı kendi sözcüklerinizle anlatın? - A ile B' yi karşılaştırın.
Uygulama	Gözden Geçirme, Çıkarım, Tahmin Etme	-A ne demek? -Metindeki A, B ve C' yi nasıl değiştirirsiniz? - A olmasaydı ne olurdu? - Sorunu nasıl çözerdiniz?
Analiz	Paragraflarda Geliştirilen Düşünceler Arasındaki İlişkiyi Bulma, Çıkarım	-Metni nasıl bölümlendirirsiniz? -Metnin bölümlerine ne ad verirsiniz? -A ve B' yi hangi bağlaçla birleştirirsiniz?
Sentez	Metni Yeniden Oluşturma	-Metindeki A bağlacı yerine B bağlacı konursa, metnin anlamı nasıl değişir? -Siz bu metne nasıl bir sonuç yazarsınız? - Metnin anlatıcısını değiştirin ve yeniden yazın.
Değerlendirme	Metni Eleştirel Olarak Yorumlama	-A konusunda ne düşünüyorsunuz? -Yazar A konusunda haklı mı, niçin? -Metindeki A, B, C düşüncelerini desteklemek, çürütmek için ne türden bilgilere ihtiyaç duyarsınız?

Dilsel becerilerin geliştirilmesinde, okuma becerisinin okuma alt becerileri ile uygulanmasının ve bunların sözcük öğretimindeki yeri yadsınamayacak derecede büyüktür. Daha önce de belirtildiği gibi sözcük öğretimi, okuma becerisinde bu alt beceriler çerçevesinde ve öğrenicilerin düzeylerine göre gerçekleştirildiğinde öğrenicinin dil başarısının daha da artacağı görülecektir. Bu nedenle sözcük öğretiminin/öğreniminin önemine geçmeden önce Avrupa Ortak Başvuru Metninde (AOBM'de) yer alan B2 düzeyindeki bir öğrenicinin okuma becerisiyle ilgili dil yeterliliklerine kısaca değinmek

yararlı olacaktır. Uyarlanacak olan ders gerecinde sözcük öğretimine bu bilgiler doğrultusunda yer verilecektir.

Avrupa Ortak Başvuru Metni ve B2 Dil Düzeyindeki Öğrenicinin Okuma Becerisine İlişkin Dil Yeterlilikleri

Avrupa Dil Gelişim Dosyası, dil öğrenicisine dil öğrenme sürecinde rehberlik eder. Öğrenicilerin öğrendiklerini kaydetmesini ve raporlamasını sağlar. Kısaca ADD olarak adlandırabildiğimiz Avrupa Dil Gelişim Dosyasının kuramsal tabanı Avrupa Ortak Başvuru Metnine (AOBM) dayalıdır. Dil öğrenicisinin kendini değerlendirmesini sağlayan tüm edinç düzeyleri AOBM' deki ortak edinç düzeylerine (A1, A2, B1, B2, C1, C2) dayandırılmıştır.

B2 Düzeyindeki Öğrenicilerin AOBM'deki Okuma Becerisi Betimlemeleri

Farklı metinleri ve amaçları okuma hızına ve biçeme uyum sağlayarak ve uygun kaynakları kullanarak bağımsız biçimde okuyabilir, geniş ve etkin bir sözvarlığına sahip olur ancak düşük sıklıkta kullanılan sözcükleri anlamada güçlük çekebilir. Zor bölümleri tekrar okuyarak kendi alanıyla ilişkili detaylı koşullar ve uyarılar içeren uzun ve karmaşık yönergeleri anlayabilir, geniş kapsamlı ve meslekî konulardaki gazete haberlerini, makaleleri, raporların içeriğini ve önemini hemen anlayabilir ve daha yakından okumanın yararlı olup olmayacağına karar verir.

İlgi alanı ile ilişkili olan yazışmaları anlayabilir ve başlıca anlamı kolayca kavrayabilir. Önemli ayrıntıları saptayarak uzun ve karmaşık metinleri hızlıca tarayabilir ve metinde anlatılmak istenenleri kolaylıkla kavrayabilir. Uzun ve karmaşık metinleri hızlı bir biçimde tarayabilir. Hangi çalışmanın yararlı olup olmadığına karar vererek mesleği ile ilgili konulardaki terimleri, makalelerin ve raporların bağıntısını ve içeriğini hızlı bir biçimde tanımlayabilir.

Yazarın özel bir bakış açısı ve tutumu benimsediği sorunlarla ilgili makaleleri ve raporları anlayabilir. Terminoloji yorumlamasını doğrulamak için sözlük kullanması koşuluyla kendi alanı dışındaki makaleleri anlayabilir. Belirli kaynaklardan yararlanarak alanıyla ilişkili bilgi ve düşünce edinebilir (Komisyon, 2002).

Genel olarak değerlendirildiğinde B2 düzeyindeki bir öğrenici, söylemek istediğini çok fazla sınırlamaksızın, farklı sözcükler kullanarak kendini açıkça anlatabilir. Fazla sözcük

aramadan, bazı bileşik tümce yapılarını kullanarak anlaşılır betimlemeler yapabilmeye, görüşünü açıklayabilmeye, tartışma geliştirebilmeye yetecek düzeyde dil bilgisine sahiptir.

AOBM'ye göre B2 Dil Düzeyindeki Öğrenicinin Sözcük Düzeyi Açısından Dil Yeterlilikleri

Sözcük düzeyi açısından ise bilinen durum ve konuları içeren günlük ve genel ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeterli sözlükçeye sahiptir. Aile, hobiler ve ilgi alanları, iş, seyahat ve günlük olaylar gibi günlük yaşamıyla ilgili çoğu konuda kimi zaman karmaşık anlatımlarla da olsa istediklerini anlatabilir. Kendi alanı ve genel konularla ilgili geniş bir sözlükçeye sahiptir. Sık tekrarlardan kaçınacak anlatımlar kullanabilir, ancak konuşmada duraksamalara ve çapraşık anlatımlara yol açabilecek sözcüksel boşluklar vardır.

Doğru sözcük kullanım oranı genellikle yüksektir, yine de iletişime engel olmayacak ölçüde yanlış sözcük seçimi görülür. Söylemek istediği şeyi duruma ve alıcıya göre uyarlayabilir ve duruma uyan düzeyde resmî bir dil kullanabilir. Zaman kazanmak ve söyleyeceklerini biçimlendirmek için kalıp yapılar kullanabilir. Düşüncelerin uygun ayrıntı ve örneklerle desteklenerek geliştirildiği açık ve anlaşılır betimleme ve anlatılar yapabilir. Düşünceler arasındaki ilişkileri açık bir şekilde anlatmak için pek çok bağlacı etkili bir şekilde kullanabilir. Düşüncelerini anlaşılır, tutarlı bir söylemle anlatmak için sınırlı sayıda söylem bağdaştırıcı kullanabilir. Ancak uzun söylemlerde biraz tedirginlik olabilir (Komisyon, 2002).

Yabancı Dil Öğretiminde/Öğreniminde Sözcük Öğretiminin/ Öğreniminin Önemi

Dil, bireylerin birbirlerini anlamasını sağlayan, bireylerarası sözlü – yazılı iletişimin gerçekleşmesinde rol oynayan bir araçtır. Dil, düşünce ile iç içedir. Düşünceler, dil yardımı ile başkalarına iletilir. Düşüncelerin gelişmesini ve başkalarında da farklı düşünceler oluşturmasını sağlayan temel unsur ise sözcüklerdir. Dil öğretiminde bireyin dil becerilerini geliştirmek esastır. Dil becerileri gelişen birey, dili anlarken ve üretirken etkili ve başarılı bir süreç geçirecektir. Öğrenicinin anlama becerisindeki gelişme, sözlükçesini zenginleştirecek, anlatma becerisini de olumlu yönde etkileyecektir. Karatay (2007: 144) bu noktayı, "Dil becerilerinin bireye kazandırılması ve bireyin bu becerileri aktif olarak kullanabilmesi, edinilmiş zengin sözcük dağarcığına bağlıdır." anlatımı ile vurgulamaktadır.

Sözcük öğretimi, dil öğretiminin temel esasları arasında yer alır. Bu temel ne kadar sağlıklı olursa, öğrenicinin dildeki başarısı da o kadar yüksek olur. Sözcük öğretiminde

kullanılan tanımlamalar öğrenicinin dil düzeyine göre farklılıklar gösterebilir. Bu durumda öğretilmesi hedeflenen dilin ve sözcüklerin öğrenicilerin iletişimsel gereksinimlerini karşılayabilmeleri için düzeylerine göre değişiklik göstermesi beklenir.

Sözcük öğretiminde akla ilk gelen sorulardan biri, hangi sözcüklerin öğretileceğidir. McCarten'e göre, öğreniciye sunulacak olan sözvarlığı hakkında bilinmesi gereken bazı noktalar vardır: Hangi sözcüğün ne sıklıkta kullanıldığını bilmek öğreticiye yardımcı olacaktır (2007: 4-18). Konuşurken sık kullandığımız bir sözcüğü yazıda aynı sıklıkla kullanamayabiliriz. Bu durumda sözvarlığı konuşmada ve yazmada çeşitlilik göstermektedir. Bazı sözcüklerin kullanım bağlamının bilinmesi de sözcük öğretiminde yol gösterici nitelik taşımaktadır. İki ya da ikiden fazla sözcüğün bir araya gelmesiyle (*teşekkür etmek, özür dilemek, televizyon izlemek gibi*) oluşan yapılar eşdizimlilik oluşturur. Bu gibi sözcükleri bir bağlam içinde öğretmek en doğrusu olacaktır. Bir sözcük birden çok eşdizimlilik ilişkisinde bulunabilmektedir. Bu durumda başlangıç düzeyindeki öğrenicilere öğretmek için en uygun olanlar seçilip öğretilmelidir.

Sözcüklerin içinde bulunduğu dilbilgisel örüntü de sözcükler hakkında öğretilmesi gereken önemli özelliklerdir. Söylem belirleyicileri söylemi bir şekilde düzenleyen ya da belirleyen sözcük ya da deyişlerdir. Bu çeşit söylem, konuşma zamanında gerçekleşir. Bu anlatımlar, bir bütün olarak söylemi ya da konuşucunun kendi konuşmasını düzenlemesine yardımcı olmaktadır. Konuşucunun açıklamaları denetlemek, konuşmanın akışına katılmak ve konuşmayı kontrol etmek için de belirli sözvarlığına sahip olması gerekir. Örneğin, katılımcının etkin olup olmadığını kontrol etmek için ve dinleyicilerin konu hakkında bir şeyi bilmediği durumlarda karşı görüşünü bildirmek için *'sizin de bildiğiniz gibi, aslında, gerçekten'* gibi sözcükleri de kullanabilmesi gerekmektedir.

Görüş bildirmek, konuşucunun bir konu hakkındaki tutumuna işaret eder. Konuşucu bireysel düşüncesini açıklamak için *'bence, bana göre, bilmiyorum, emin değilim'* gibi sözcükleri de kullanmak durumundadır. Bu sözcüklerin öğretimi öğrenicinin günlük iletişim durumlarında kendini ifade edebilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Sözcükler bir konuşma bağlamı yaratılarak öğretilebilir. Bu da dört genel alan çerçevesinde oluşturulabilir: kendi konuşmanızı düzenlemek, diğer konuşucuyu dikkate almak, anladığınızı, dinlediğinizi göstermek, konuşmayı tamamıyla kontrol etmek. Bu dört işlevi yerine getirmeye yönelik sözcüklerin öğretimi öğreniciye akıcı ve başarılı bir konuşma yapmada kolaylık sağlar (McCarten, 2007: 14).

McCarten, öğretimi hedeflenen sözcükler hakkında sözcüğün anlamı/ anlamları, sözlü ve yazılı biçimleri, sözcüğün içerdiği önekler, sonekler ve kökü, birlikte göründüğü dilbilgisel

ulamlar, eşdizimli kullanımları, değişkeleri, çağrışımları ve yananlamları gibi özelliklerin bilinmesi gerektiğini vurgular(2007: 18).

Dil öğretiminde temel amaç, bireyin dil becerilerini geliştirmektir. Bu nedenle öncelikli olarak bireylerin birbirleri ile iletişim kurmalarını sağlayan sözcüklere yer verilmelidir. Bu sözcük öğretimi gerçekleştirilirken de hedef dil, günlük dilden farksız öğretilmelidir. Yalnızca, öğretimi hedeflenen sözcüklerin, kullanımların öğrenicilerin düzeylerine göre seçilmesi gerekmektedir.

Sözcük Öğretiminde Kullanılan Yöntem, Teknik ve Stratejiler: Bir Özet

Sözvarlığını geliştirme ile ilgili birçok alıştırma olmasına rağmen tüm alıştırmaların iki başlık altında toplandığı söylenebilir. Birinci türdeki etkinlikler *sözcüğün anlamı* üzerinde odaklanırken ikinci tür etkinlikler *sözcüğün yapısı* ve onun oluşturduğu *bağlam*a dayanmaktadır. 'Sözcük öğretiminde öğrenicilerin düzeyleri, ilgileri ve ihtiyaçları farklı olduğu için sınıf içerisinde kullanılan sözcük öğretim yöntemleri, teknikleri ve stratejileri çeşitlilik gösterebilir' (Özbay ve Melanlıoğlu, 2008: 35). Bu yöntemlerin, tekniklerin ve stratejilerin farkında olmak ve bunları dil öğretiminde, sınıfta ya da ders gereçlerinde uygun yerlerde ve bağlamlarda kullanmak öğrenicilerin daha başarılı olmalarını sağlayabilir.

Sözcük Öğretiminde Kullanılan Yöntemler

Aşağıda Demirel, Hameau, ve Pehlivan'ın önerdiği sözlükçeyi geliştirme yöntemleri sıralanmaktadır. Bunlardan öğrenicilerin ilgi ve düzeylerine uygun olan biri veya birkaçı seçilip uygulanabilir (*Aktaran* Özbay ve Melanlıoğlu, 2008: 35-37):

1. Görsel araçlardan yararlanma,
2. Öğretilecek sözcüğün anlamını jest ve mimiklerle açıklama,
3.Okuma, yazma, konuşma, dinleme ve dilbilgisi çalışmalarından yararlanma,
4. Sözlük defteri oluşturma, bunu kullandırma,
5. Sözlük ve yazım kılavuzu kullandırma,
6. Gözlem ve yaşantılara yer verecek durumlar oluşturma,
7. Sözcüklerin değişik anlamlarını seçtirme,
8. Sözcüklerden aynı ekle bitenleri buldurma,
9. Ayrı ayrı verilmiş sözcüklerden birleşik sözcük oluşturma,
10. Bazı deyimlerin bağlı oldukları hikâyeleri anlatma,
11. Anlam değiştirme,

12. Sözcüğün yapısını inceleme,
13. Sözcükleri ilgili oldukları konulara, eş, yakın ve karşıt anlamlarına göre sınıflandırma,
14. Tümcenin geneline bakarak sözcüğün anlamını çıkarabilme,
15. Sözcüğün anlamını buldurma,
16. Eşanlamlı sözcükleri bir arada verme,
17. Birçok anlamı verilen sözcükten hangisinin tümcedeki anlamı karşıladığını seçtirme,
18. Bir kavramla ilgili değişik sözcükler türetme, buldurma,
19. Bir sözcüğün hangi sözcüklerle birlikte kullanılabileceğini gösterme,
20. Bağlantı sağlayan sözcükleri gösterme,
21. Uzun bir sözcük verip bunun içinden başka sözcükler çıkarma,
22. Bir sözcüğün baş harfini değiştirip yeni bir sözcük oluşturma,
23. Basamak oluşturma; bilinen bir sözcükten başlayıp her sözcüğün son harfinden yeni bir sözcük oluşturarak basamakları tamamlama,
24. Varlıkları karşılaştırarak benzetmelerden yararlanma,
25. Sözcük bilmecelerinden yararlanma,
26. Bulmacalardan yararlanma,
27. Şarkılardan, şiirlerden, yazınsal metinlerden yararlanma.

Sözcük Öğretiminde Kullanılan Teknikler

Els ve diğerlerine göre, öğrenicinin yeni bir sözcüğü öğrenirken, sözcüğün anlamının bir açıklık kazanması ve tekrar kullanılmak üzere zihne yerleştirilmesi konusu büyük önem taşımaktadır. Bu iki adım öğrenicinin sözcüğü anlamlandırması açısından gereklidir. Bu adımların gerçekleştirilebilmesi ve içselleştirilebilmesi için öğretmenin kullanması gereken bazı teknikler vardır (*Aktaran* Demirel, 2004: 87, 88):

Gösterme: Görseller (dergi resimleri, heykelcikler, filmler),
Gerçek nesneler,
Tahtada yapılan çizimler,
Jestler, mimikler ve rol yapma.

Açıklama: Tanımlama (sözcüksel anlam, bağlamsal anlam, kültürel anlam),
Eşasıllı Sözcükler (Doğru eşasıllı sözcükler ve yanıltıcı eşasıllı sözcükler),
Ekler ve Sözcük Kökleri (Önekler, içekler, sonekler)

Eşanlamlı – Karşıt Anlamlı Sözcükleri Kullanma

Anlamı Tahmin Etme:

Bir sözcüğün anlamını tahmin ederken sözcüksel anlam, sözdizimsel anlam, biçimbilimsel anlam ve vurgu (ipucu sözcük ve bağlamsal ipuçları) yardımcı olmaktadır (Demirel, 2004: 88).

Sözcük Öğretiminde/Öğreniminde Kullanılan Stratejiler

Chamot ve Kupper (1989)'a göre başarılı dil öğrenicileri amaçlarına ulaşmak için uygun stratejileri nasıl kullanacaklarını bilirken başarısız dil öğrenicileri ise strateji seçimi ve kullanımı konusunda daha az beceriklidirler. Bu noktada stratejilerin farkında olmak ve bilinçli bir seçim önem kazanmaktadır. Öğrenicinin farkında olduğu stratejileri uygulamaya sokması zamanla bu stratejilerin otomatikleşmesini sağlayacaktır (*Aktaran* Bayezit, 2013: 17).

Anadil ile ikinci dildeki okuma süreçlerindeki benzerlikler/farklılıklar üzerinde kapsamlı bir biçimde duran Grabe ve Stollere, anadildeki ve yabancı dildeki okuma süreçlerini incelemiş ve anadili ile yabancı dildeki okuma süreçlerindeki farklılıkları 1) dilsel ve süreçsel farklılıklar, 2) bireysel ve deneyimsel farklılıklar 3) toplumdilbilimsel ve kurumsal farklılıklar olmak üzere üç başlık altında değerlendirmiş, bu farklılıkları da şu şekilde sıralamıştır: Sözlüksel, dilbilgisel ve söylemsel yapıya ilişkin farklılıklar, üstdilsel ve üstbilişsel farkındalığa ilişkin farklılıklar, akıcı okumanın sağlanmasına ilişkin farklılıklar, dilsel, yazınsal, sözcüksel farklılıklar, dil yeterliği açısından farklılıklar, dil aktarımından kaynaklanan farklılıklar (*Aktaran* Aygüneş, 2007: 47, 48). Bu farklılıkları en aza indirmek için sözcük öğretiminde bir takım stratejilerden yararlanılmaktadır.

Oxford, dil öğrenme stratejilerini doğrudan ve dolaylı olarak ikiye ayırmaktadır, bunlar, doğrudan - dolaysız öğrenme stratejileri olan bellek stratejileri, bilişsel stratejiler ve telafi stratejileri; dolaylı stratejileri ise üst bilişsel stratejiler, duyuşsal stratejiler ve toplumsal stratejilerdir (*Aktaran* Can, 2011: 11). Dil, sözcüklerden bağımsız olarak düşünülemeyeceği için bu tablolar sözcük öğrenimi/öğretimi ile yakından ilişkilidir. Bu stratejiler aşağıdaki tabloda şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 2: *Dil Becerilerine Göre Stratejiler (Oxford, 1990)*

Bellek Stratejileri	Bilişsel Stratejiler
1. Zihinsel Bağ Kurma a. Gruplama b. Yeni kavramları birleştirme	1. Uygulama a. Tekrar Etme b. Formül c. Öbekleri kullanma
2. Ses ve İmgelere Başvurma a. Anlamsal Haritalar b. Anahtar Sözcük c. Bellekte Seslerin Temsili	2. İleti Alma ve Gönderme a. Düşünceyi Hızlıca Alma b. İletiyi Alma
3. Eylemi Harekete Geçirme a. Fiziksel Tepki	3. Çözümleme ve Uslamlama a. İfadeleri Çözümleme b. Karşıtlık Çözümlemesi
4. Mekanik Terimleri Kullanma	4. Girdi ve Çıktı için Yapı Oluşturma a. Not Alma b.Özet Çıkarma c. Altını Çizme

Sözcük öğretimi/öğrenimi konusunda öğrenicinin metin içindeki bilinmeyen sözcükleri değerlendirebilmesi, anlayabilmesi için Singhal (2006)'in anlama stratejilerine de değinmek gereklidir. Anlama stratejileri içinde bilişsel, belleksel ve üstbilişsel stratejileri içermektedir (*Aktaran* Şahin, 2010: 74, 75):

Tablo 3: *Anlama Stratejileri (Singhal, 2006)*

Anlama Stratejileri (Singhal, 2006)		
Açımlama/Özetleme	Ders kitabı içeriğinden yararlanma	Denetleme
Tahmin etme	Tekrardan okuma	Hataları düzeltme
Metni gözden geçirme	Bilgi amaçlı okuma	Sözcük tanıma
Bağlam ipuçlarını kullanma	Eski bilgiden yararlanma	Metin kurgusunu ve retorik yapıyı tanıma
Sözcükleri tekrar etme	Tahmin etme / varsayım oluşturma	Metin türünü tanıma
Çözümleme	Bağdaştırma/çağrışım	Bağlayıcıları tanıma
Sözcüğü parçalama	Sözcükleri gruplandırma	Metinsel özellikleri tanıma
Resimleri kullanma	Sözcük çağrışımı	Bilgiyi ayırt etmek
Başlığı kullanma	Sözcüğün anadilindeki eşasıllısı	

Öğrenici, sözlükçesini geliştirmek amacıyla bu stratejilerden birçoğuna başvurmaktadır. Stahl ve Nagy (2006) öğrenicinin sözcükleri öğrenme sürecini, *Sözcük Gelişimi Piramidi'nde* üç ayrı düzeyde gösterir (*Aktaran* Ülper ve Karagül, 2011: 263).

Şekil 1: *Sözcük Gelişimi Piramidi (Stahl ve Nagy, 2006)*

Stahl ve Nagy (2006)'nin 'Sözcük Gelişimi Piramidi', bu çalışmada kuramsal kısımda yer verilen sözcük öğretimi yöntemleri, teknikleri ve stratejileri doğrultusunda yorumlanacak olursa, öğreniciye, yaşayan dile uygun, kullanım sıklığı yüksek sözcüklerin ve bunlarla birlikte yapıların, kullanımların bağlamlar içinde öğretilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Uygulama

Kuramsal kısımda belirtilen bilgilere dayanarak, uygulamada kullanılacak metin olarak Ömer Seyfettin'in *Kaşağı* öyküsü tercih edilmiştir. Bu öykü, Türkçe'yi yabancı dil olarak öğrenen B2 düzeyindeki öğreniciler için anlaşılabilir olan bir dil kullanılarak derse hazırlanmıştır. Onların daha önce öğrendikleri varsayılan sözcüklere ve dilbilgisel yapılara yer verilmiştir. Bu çalışmada sadece sözcük öğretimi esas alındığı için etkinliklerde de sözcük öğretimi ve okuma-anlama çalışmaları yer almaktadır. Dersin işlenişi başlığı altında bu etkinlikler, kuramsal kısımda verilen bilgilere dayandırılarak açıklanmış ve hedeflenen kazanımların öğretilmesi Zihinsel Beceri Geliştirme Ölçütlerine koşut olarak düzenlenmiştir.

Dersin İşlenişi ve Etkinliklerin İncelenmesi

Metin okunmaya başlanmadan önce okuma öncesi etkinlik olarak bir konuşma sorusu sorulmuş, öğrenicinin konuya ısınması amaçlanmıştır. Daha sonra okuma sırası etkinliği olarak öğrenicilerden gönderimde bulunulan sözcükleri belirlemeleri ve okuma sırasında görseller ile sözcükleri eşleştirmeleri istenmiş, metnin anlaşılabilirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Öğrenicilerin bu ders öncesinde ''(I)yordu'', ''-(y)lA'' (birliktelik), ''-DIK + iyelik + için'', ''-(y)Ip'', ''-IncA'', ''eylem + -ken'', ''eylem + DIK + iyelik + ad'' gibi bazı dilbilgisi yapılarını bildiği varsayılmaktadır.

''Kaşağı''nın ne demek olduğunu bilemeyecekleri düşünüldüğü için alt bilgi olarak tanımı verilmiştir. Ayrıca bilinmediği düşünülen sözcükler için metin içinde '… yani …' şeklinde açıklama yapılmıştır. Öğrenicinin anlamlandırmasına yardımcı olmak amacıyla görsellerden yararlanılmış, görsel altına anlamlandırılması zor ya da bilinmediği düşünülen sözcüklerin yer aldığı tümceler görsellerin altına yazılmıştır. Örnek; etkinlik bölümünde, öğrenciler için anlaşılması zor olan 'kaşağı ve tımar etmek' sözcüklerinin olduğu tümce birinci sayfada sağ köşedeki görselin altına yazılmıştır. Öğretilmesi hedeflenen sözcüklerin ve birlikte kullanıldıkları dilbilgisel yapıların altı çizilmiştir.

Okuma sonrası etkinlik olarak, algılama ve yorumlamayı geliştirmek için 'Zihinsel Beceri Geliştirme Ölçütleri' içinde yer alan bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme düzeyinde sorulara yer verilmiştir. Bunlar ayrı ayrı incelenecek olursa; 4. etkinlikteki 1. soru tarama becerisine yönelik olarak bilgi düzeyinde bir sorudur. 2. ve 3. sorular gözden geçirme ve yerine koymaya yönelik sorulardır. Ayrıca 2. soruda 'ancak ve ama'nın aynı işlevde olduğu öğrenilmiş olacaktır. 3. soru da metindeki düşüncenin anlaşılmasına destek olacak niteliktedir. 5. etkinlikte öğreniciden metni yeniden oluşturması istenmiştir, senteze yönelik bir sorudur. Öğreniciden yaratıcı / üretici olması beklenmektedir. 6. etkinlik ise, öğrenicinin analiz, sentez ve değerlendirme düzeylerinde zihinsel bir çaba göstermesini gerektirmektedir. Öğretmen, öğrencilerden yanıt aldıktan sonra öykünün nasıl bittiğini anlatacaktır. 7. etkinlik de senteze yöneliktir: Öğreniciden metnin anlatıcısını değiştirmesi ve yeniden anlatması istenmektedir. 8. etkinlikte, öğrenicinin görmüş olduğu bu yeni sözcüklerin öğrenilip öğrenilmediğini kontrol etmek için öğrenciden sözcük-tanım eşleştirmesi yapması istenir.

Bilişsel stratejilerde 'Uygulama' başlığı altında yer alan öbekleri kullanma stratejisi uygulanmıştır. 9. etkinlikte ise öğrenicinin bir önceki etkinlikte görmüş olduğu anlatımları tümce içinde kullanması gerekmektedir. Sözcüğün anlamını başka bir bağlam içinde de görmüş olacaktır.

Anlama stratejileri açısından incelenecek olursa; 3. Etkinlikte okuma sırasında resimleri kullanma stratejisi ve metni gözden geçirme bulunmaktadır. 4. etkinliğin 1. sorusunda denetleme, 2. sorusunda bağlayıcıları tanıma stratejileri yer alır. 5. , 6. , ve 7. etkinliklerde de tahmin etme/varsayım oluşturma stratejileri görülmektedir. Daha sonra dilbilgisi yapısına ilişkin çalışmalara yer verilmiş, dilbilgisi anlatımından sonra ilgili etkinlikler önerilmiş, öğreniciye ilk önce örnek bir etkinlik sunulmuş nasıl yapılacağı anlatılmıştır. 10. etkinlikte öğrenicinin yapıyı içselleştirmesi için metnin içinde bulunan dolaylı aktarım tümceleri yer almaktadır. 11. etkinlik de bir önceki etkinliğe benzemektedir. Öğrenicilerden kimin ne dediğini bulması ve bunu yazması istenir. 12. etkinlikte farklı bağlamlarda tümceler yer almakta, öğrenicilerden bu tümceleri yeniden yazmaları istenmektedir. 13. etkinlikte ise görselde yer alan yazıyı okuyan öğrenici yeni öğrendiği dilbilgisi yapısı ile bu tümceleri yeniden yazacaktır.

Bilişsel Stratejiler açısından incelendiğinde, 8. ve 9. etkinliklerde ifadeleri çözümleme ve uslamlama stratejisinin uygulanması esas alındığı görülecektir. 9. etkinlikte bilişsel stratejilerde 'Girdi ve Çıktı için Yapı Oluşturma' başlığı altındaki not alma ve özet çıkarma

çalışmalarının uygulanması istenmiştir. 10. ve 11. etkinliklerde de iletiyi alma ve ifadeleri çözümleme stratejilerinin kullanılması beklenmektedir.

Sözcük öğretiminde kullanılan yöntemler açısından bakıldığında, örnek ders gerecinin 3. etkinliğinde görselden yararlanıldığı görülmektedir. 8. etkinlikte sözcüğün anlamını buldurma yöntemi izlenmiştir. 4. etkinliğin 2. sorusunda bağlantı sağlayan sözcüklerin gösterilmesi söz konusudur. Bu durumda öğrenici her iki bağlayıcının da aynı anlama geldiğini görmektedir. 8. etkinlikte öğrenilen sözcükler 9. etkinlikte bağlamlar içinde sunulmuştur.

Sözcük öğretiminde kullanılan teknikler açısından bakıldığında ise, 'gösterme' tekniği içinde yer alan 'görsellerden yararlanma işlemi'ne de yer verildiği görülmektedir. 'Açıklama' tekniğine bağlı olarak da, öğretimi hedeflenen sözcüklerin 8. etkinlikte sözcüksel anlamları, 9. etkinlikte de bağlamsal anlamları sunulmuştur.

Sonuç ve Öneriler

Dil yoluyla iletişim ancak sözcükler ile mümkün olmaktadır. Dilsel becerilerinin geliştirilmesinde, okuma becerisinin okuma alt becerileri ile uygulanması gerekmektedir ve bu alt becerilerin sözcük öğretimindeki yeri yadsınamayacak derecede büyüktür. Yabancı dil öğretiminde kullanılan araç-gereçlerin hazırlanma veya seçilme aşamalarında sözcük öğretimi konusundaki yöntembilimsel önerilerin dikkate alınması, öğrenicilerin dili öğrenme sürecinde daha etkin ve daha başarılı olmalarını sağlayabilir.

Etkinlikler sırasında yöntem, teknik ve stratejiler kullanmak öğrenici açısından da öğretici açısından da başarının ulaşılabilirliğini artıracaktır. Belirli bir bağlam içinde verilen sözcüğün anlamlandırılması öğrenici açısından daha kolay ve daha başarılı bir şekilde gerçekleştirilecektir. Öğrenicinin öğrendiği sözcükleri başka bağlamlar ve tümceler içinde doğru bir şekilde kullanması öğrenme işinin gerçekleştiğini gösterir. Bunun daha kalıcı duruma getirilmesi için yeni bilgiler eski bilgiler~~in~~ üzerinden sunulmalıdır. Bu, öğrenicinin güdülenmesini sağlayacaktır. Öğrenicinin isteklerini karşılayacak nitelikteki sözcüklerin dilbilgisel örüntüleri ile birlikte belirli bir bağlam içinde verilmesi sürecinde derste kullanılmakta olan gerecin de önemli bir yeri vardır. Gerecin, öğrenicilerin dili öğrenmedeki amaçlarını karşılayacak nitelikte ve yaşayan dile uygun olarak uyarlanması hem öğrenici hem öğretici açısından ders içindeki etkinliklerin kolay yürümesini sağlayacak hem de öğrencinin

alt becerilerinin gelişmesine, okuma-anlama işleminin daha etkin bir biçimde gerçekleşmesine yardımcı olacaktır.

Gereçlerde yer alan sözcüklerin tümce içinde ilişkide bulunduğu dilbilgisel yapıları, anlamları ve kullanımları üzerinde durulmalıdır. Ders öncesi öğrenicilerin o dersin bağlamına uygun hangi sözcükleri bildikleri okuma öncesi etkinlikler ile belirlenmeye çalışılmalı, öğrenicinin sözcük düzeyine ait bilgi sahibi olunmalıdır. Öğretici ders içinde ve okuma öncesi, sırası ve sonrası etkinliklerle öğrenicinin hangi sözcüklerin anlamını bildiğini, o sözcükleri yeri geldiğinde kullanıp kullanamadığını, öğrenicinin anlayabildiği ancak kullanamadığı sözcükleri ya da anlamını bilmediği halde kullandığı sözcükleri belirleyebilir. Okuma öncesi, sırası ve sonrası etkinlikler ile öğrenicinin sözlükçesi gelişecek, okuduğunu anlama oranı artacak, yeni sözcüklerin öğrenimi daha başarılı bir şekilde gelişecektir.

Seçilen ders gereci metin türü olarak incelendiğinde ise öğreniciye yöneltilen sorular ile ilişkisi şöyle açıklanabilir: Anlatısal metin tiplerinde okuyucu kahramanların kimlikleri ile olayları ilişkilendirir. Olayların gelişmesine bağlı olarak sonucu merak eder (Günay, 2007: 232). Örnek ders gereci incelenirken bu bilgi de göz önünde bulundurulmalıdır.

Kaynakça

Apaydın, D. (2007). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sözcük Öğretimi Üzerine Bir Yöntem Denemesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. http://www.yabancilaraturkce.com/tezler/item/137-turkcenin-yabanci-dil-olarak-ogretiminde-sozcuk-ogretimi-uzerine-bir-yontem-denemesi.html ağ adresinden 22.06.2013 tarihinde alınmıştır.

Aygüneş, M. (2007). *Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Okuma Becerisini Geliştirme Yolları.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Bayezit, H. (2013). *Yabancı Dil Olarak Türkçe ve İngilizce Ders Kitaplarındaki Öğrenme Stratejilerinin Kullanımı.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Can, T. (2011). *Yaşam Boyu Öğrenme Bağlamında Yabancı Dil Olarak İngilizce Ders Kitaplarında Strateji Kullanımı.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı İngiliz Dili Eğitimi Bilim Dalı. http://www.ingilish.com/yasamboyuogrenme.htm ağ adresinden 20.06.2013 tarihinde alınmıştır.

Komisyon (2002). Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni: Öğrenme, Öğretme, Değerlendirme. http://www.coe.int/t/dg4/education/elp/elp-reg/Source/Key_reference/CEFR_EN.pdf ağ adresinden 15.06.2013 tarihinde alınmıştır.

Değer Cem, A. ve Fidan, Ö. (2005). İkinci Dilde Okuma Alt Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Malzeme Oluşturma-Geliştirme Önerileri. *Dil Dergisi. Sayı. :12 s. 7- 18. Ankara; Ankara Üniversitesi Yayınları.*

Demirel, Ö. (2004). *ELT Methodology.* Pegem A Yayıncılık: Ankara.

Demirel, Ö. (2004). *Yabancı Dil Öğretimi Dil Pasaportu Dil Biyografisi Dil Dosyası.* Pegem A Yayıncılık: Ankara.

Günay, V. Doğan. (2007). *Metin Bilgisi.* İstanbul: Multilingual Yayınları.

Günay, V. D. (2007). *Sözcükbilime Giriş.* İstanbul: Multilingual Yayınları.

Karatay, H. (2007). *Kelime Öğretimi.* Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi.

http://www.gefad.gazi.edu.tr/window/dosyapdf/2007/1/2007-1-141-153-7-halitkaratay.pdf ağ adresinden 22.06.2013 tarihinde alınmıştır.

McCarten, J. (2007). *Teaching Vocabulary.* Cambridge University Press: New York.

Özbay, M. ve Melanlıoğlu, D. (2008). *Türkçe Eğitiminde Kelime Hazinesinin Önemi.* Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. Haziran 2008. Cilt:V, Sayı:I, 30-45. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:D1VSwb7Qfz8J:www.arastirmax.com/system/files/dergiler/5678/makaleler/5/1/arastirmax_3461_pp_30-45.pdf+&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr ağ adresinden 26.06.2013 tarihinde alınmıştır.

Peçenek, D. (2005). *Yabancı Dil Öğretiminde Araç Geliştirme.* A.Ü. Dil Dergisi, 129, sf. 85-95.

Şahin, A. (2010). *Avrupa Dil Gelişim Dosyası Bağlamında Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Malzeme Oluşturma.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Uçkun, B. ve Onat, Z. (2008). *Yabancı Dil Kitaplarında Özgün Metin ve Özgün Görev Kullanımının Önemi: Bir Kitap incelemesi.* Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Sayı 7 (1) sf. 149-164. jssarchive.gantep.edu.tr/index.php/sbd/article/download/30/29 ağ adresinden 25.06.2013 tarihinde alınmıştır.

Ülper, H. ve Karagül S. (2011). Sözcük Öğretimleri Yaklaşımları Açısından Türkçe Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi. *4. Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı Bildiri Metni.* http://www.belgeler.com/blg/33pw/sozcuk-ogretimi-yaklasimlari-acisindan-turkce-ders-kitaplarinin-degerlendirilmesi ağ adresinden 25.06.2013 tarihinde alınmıştır.

1. Ne zaman, niçin yalan söylersin? Yalan söyleyince kendini nasıl hissediyorsun?

2. Metni oku. Koyu renkli sözcükler kimi gösteriyor? Bul.

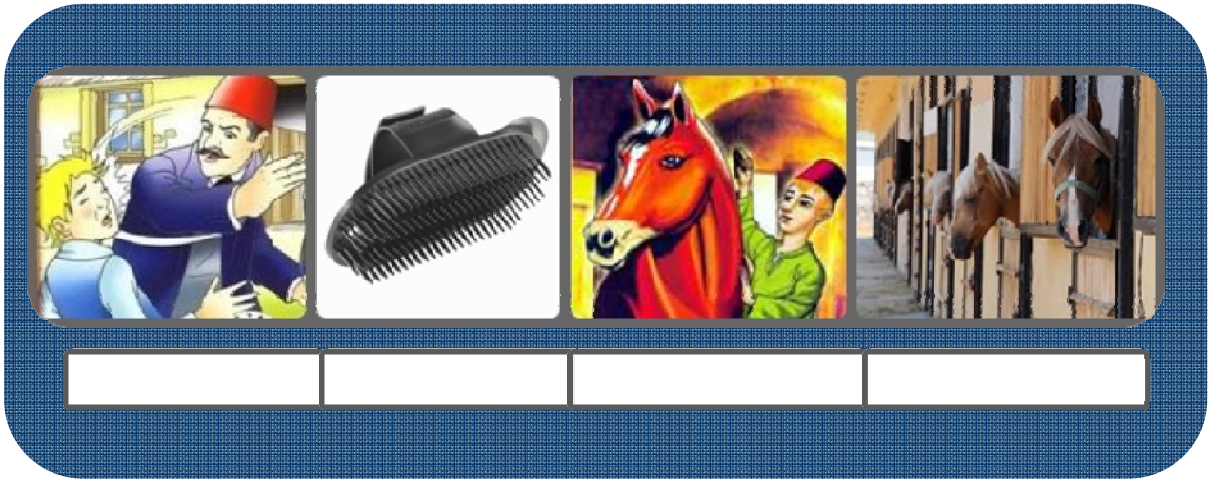

1. O_1 : _____ 3. Onu_3 : _____
2. Onu_2 : _____ 4. O_4 : _____

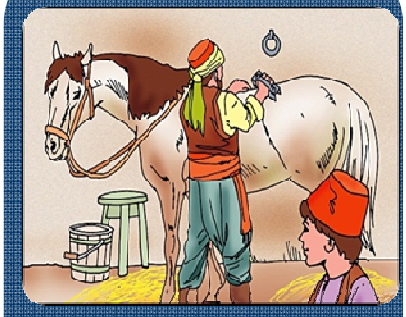
3. Metni okurken kutudaki sözcükleri uygun resim ile eşleştir.

kaşağı / ahır / tımar etmek / tokat atmak

KAŞAĞI*

Annem, İstanbul'a gittiği için küçük kardeşim Hasan ile artık Dadaruh'un yanından hiç ayrılmıyorduk. Dadaruh, atlarımızın bakıcısıydı. Yaşlı bir adamdı. Kardeşim ve ben sabah erken kalkıp ahıra yani atların durduğu yere koşuyorduk. En sevdiğimiz şey oyun oynamaktan daha çok hoşumuza gidiyordu. Ama en zevkli şey tımardı. Dadaruh eline kaşağıyı alıyordu, atların tüylerini tarıyordu yani tımar ediyordu. **O**[1] atları tımar ederken ben hep; '*Ben de yapacağım!*' diyordum. O zaman Dadaruh, beni atın sırtına oturtuyor, elime kaşağıyı veriyor; ' *Hadi yap!*' diyordu. Kaşağı yani o demir alet ile *başıma tımar edeceğim.*' diyordum. O da; '*Büyüyünce yaparsın.*' diyordu.

Dadaruh eline kaşağıyı alıyordu, atların tüylerini tarıyordu yani tımar ediyordu.

KİM, KİME NE SÖYLEDİ?

*Hayvanların tüylerinin taramak için kullanılan demir bir alet.

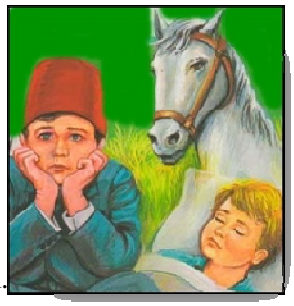
6. Metne bir sonuç yaz. Sonra ne oldu?

Bir gün ahırda ben yalnızdım. Atı tımar mek istedim. Kaşağıyı aradım, hiçbir yerde bulamadım. Yok, yok! Yatağın altında, yeşil tahta bir sandık gördüm. **Onu**[2] açtım. Annemin bir hafta önce İstanbul'dan gönderdiği kaşağı sandığın içindeydi. **Onu**[3] bulduğum için çok sevinçliydim. Kaşağıyı hemen aldım, atın yanına koştum. **Ancak** at durmuyordu. Kaşağı çok sivri görünüyordu. 'Kaşağı atı acıtıyor.' diye düşündüm. Keskinliği azaltmak için duvara vurdum. Sonra yeniden atın tüylerini taradım. At yine durmuyordu. Kızdım. Öfkemi kaşağıdan çıkarmak istedim. Kaşağıyı yere koydum ve çok büyük bir taş ile ona vurdum. İstanbul'dan gelen ve çok değerli olan bu kaşağıyı kırdım.

Babam her sabah önce ahıra uğruyor, sonra işe gidiyordu. Ben o gün ahırda yine yalnızdım. Hasan evde hizmetçimiz olan Pervin ile birlikteydi. Babam ahırda gezerken benim kırdığım kaşağıyı gördü ve Dadaruh'a; '*Gel buraya!*' diye bağırdı. Ben çok korkmuştum. Dadaruh çok şaşkındı. Babam; kaşağıyı kimin kırdığını sordu. **O**[4] da bilmediğini söyledi. Babam bana baktı. Bana sormadan hemen ben Hasan'ın kırdığını söyledim. '*Dün Dadaruh uyurken Hasan Dadaruh'un odasına girdi, kaşağıyı aldı ve sonra kırdı.*' dedim. Babam Hasan'ı çağırdı. Ona kaşağıyı neden kırdığını sordu. Hasan; '*Ben kırmadım, ahıra gelmedim.*' dedi. Babam, '*Yalan söyleme!*' de Hasan'a bir tokat attı ve ceza verdi. '*Pervin ile birlikte hep evde oturacaksın. Dışarı çıkmak yasak!*' dedi. Hasan ağlamaya başladı, hemen eve gitti. Çok üzüldü.

7. Şimdi Hasan'ın babası anlatıyor. Not al. Neler anlatacak, söyle.

Aradan bir yıl geçti. Hasan'a dışarı çıkmak hala yasaktı. Bir gün Hasan hasta oldu. Dadaruh ve Pervin çok ağlıyordu.

'*Niye ağlıyorsunuz?*' dedim. Bana '*Kardeşin hasta.*' dediler. Onun iyi olacağını söyledim. '*Ama o çok hasta.*' dediler.

O gece Pervin'in yanında yattım ama hiç uyuyamadım. Rüyamda Hasan'ı gördüm. Bana; '*Sen yalancısın! Yalancı!*' diyor, ağlıyordu. Hemen uyandım, babamın yanına gidip doğruyu anlatmak istedim. Pervin de uyandı. Bana, '*Şimdi baban uyuyor, Hasan da uyuyor. Yarın sabah uyanınca anlatırsın. Hasan'ı öpersin, özür dilersin, seni affeder.*' dedi. Ama ben yine de sabaha kadar uyuyamadım. İftira atmak çok kötü bir şeymiş.

_____.

4. Aşağıdaki soruları cevapla.

1. Kaşağıyı kim kırdı?

a) Dadaruh **b)**Hasan **c)** Pervin **d)** Hasan'ın abisi

2. Hikayedeki 'ancak' sözcüğünün yerine hangi sözcük gelebilir?

a) sadece **b)** bile **c)** ama **d)** bu yüzden

3. Metnin sonundaki boşluğa aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

a) Uyumak çok güzel. **b)** Çok pişman oldum.

c) Çok sevdim. **d)** Bir daha iftira atacağım.

5. Düşün, çocuk yalan söylemedi, o zaman ne olur? Not al, arkadaşlarınla tartış.

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

8. İfadeleri tanımlar ile eşleştir.

1. Sivri
2. (Bir kişiy**e**) ceza vermek
3. (Bir kişiy**e**) iftira atmak
4. Öfkesini bir şey**den** çıkarmak
5. Pişman olmak

.

a. Sinirliyken suçsuz birisine kızmak

b. Yalan söyleyerek bir suçu başkasının yaptığını söylemek

c. Yapılan bir işin yanlış olduğunu anlamak

d. Bir kişiye bir şeyi yasaklamak, zorla yaptırmak

e. Ucu keskin olan şey

1. __	2. __	3. __	4. __	5. __

9. Tümcelerdeki boşlukları aşağıdaki ifadelerle doldur.

Tokat atmak	**ceza vermek**	**iftira atmak**
pişman olmak	**öfkesini bir şeyden çıkarmak**	

1. 'Hayır, ben suçlu değilim. O adam bana _____.' diye bağırdım ama beni hiç kimse dinlemedi.
2. Genç anne psikologa; '10 yaşında bir oğlum var. Bazen beni hiç dinlemiyor. Çok inatçı oluyor. Ona nasıl _____?' diye sordu.
3. Öğretmen kavga eden çocukları uyardı: 'Arkadaşına _____ hiç güzel bir davranış değil. Lütfen ondan özür dile.'
4. Keşke dememek ya da yaptığın bir işten _____ için çok iyi düşünmelisin.
5. Ev arkadaşım Merve dün ofiste uyumuş. Patron onu görmüş ve kızmış. Eve geldiğinde çok sinirliydi. Dün evde yemekleri ben yapmalıydım. Geç geldiğim için yemek yapamadım. Merve zaten sinirliydi. Yemek yapmadım ve evi toplamadım. Bunları görünce _____. Kavga ettik.

DOLAYLI AKTARIM

Emir
KURAL: eylem + (-mA olumsuzluk eki) +mA + iyelik eki + söyledi / dedi
Babası, Hasan'a 'Yalan söyleme!' dedi. ⇒ Babası Hasan'a yalan söylememesini söyledi.

Geniş Zaman
KURAL: eylem + (-mA olumsuzluk eki) + -DIK + iyelik eki + söyledi / dedi
Hasan, 'Atları çok severim.' dedi. ⇒ Hasan, atları çok sevdiğini söyledi.

Şimdiki Zaman
KURAL: eylem + (-mA olumsuzluk eki) + -DIK + iyelik eki + söyledi / dedi
Hasan, 'Ata binmeyi çok seviyorum.' dedi. ⇒ Hasan, ata binmeyi çok sevdiğini söyledi.

Geçmiş Zaman (-DI)
KURAL: eylem + (-mAa olumsuzluk eki) + -DIK + iyelik eki + söyledi / dedi
Hasan, 'Ahıra hiç gelmedim.' dedi. ⇒ Hasan, ahıra hiç gelmediğini söyledi.

Gelecek Zaman
KURAL: eylem + (-mA olumsuzluk eki) + -AcAk + iyelik eki + söyledi / dedi
Hasan, 'Atları tımar edeceğim.' dedi. ⇒ Hasan, atları tımar edeceğini söyledi.

10. Metni oku. Kim, ne söyledi? Bul. Örnekteki gibi yaz.

Örnek: *'Yatağın altında, yeşil tahta bir sandık gördüm.'*

Kim, ne söyledi?

Hasan'ın abisi, yatağın altında, yeşil tahta bir sandık gördüğünü söyledi.

1. '*Kardeşin çok hasta.'*

Kim, ne söyledi?

_____

_____

2. '*Ben kırmadım, ahıra hiç gelmedim.*'

Kim, ne söyledi?

_____

_____

3. *'Gel buraya!'*

Kim, (kime) ne söyledi?

_____

_____

4. *'Niye ağlıyorsunuz?'*

Kim, (kime) ne söyledi?

_____

_____

5. '*Dün Dadaruh uyurken Hasan Dadaruh'un odasına girdi, kaşağıyı aldı ve sonra kırdı.'*

Kim, ne söyledi?

_____

_____

_____

11. Metni oku. Kim, ne söyledi? Bul. Örnekteki gibi yaz.

Örnek: *Babam kaşağıyı kimin kırdığını sordu.*

Kim, ne söyledi?

Babam, 'Kaşağıyı kim kırdı?' diye sordu.

1. *O da bilmediğini söyledi.*

Kim, ne söyledi?

_____

_____

2. *Onun iyi olacağını söyledim.*

Kim, ne söyledi?

_____

_____

3. *Ben Hasan'ın kırdığını söyledim.*

Kim, ne söyledi?

_____

_____

4. *Niye ağladığını sordum.*

Kime, ne söyledi?

_____

_____

5. *Kaşağıyı hemen aldığını ve atın yanına koştuğunu söyledi.*

Kim, ne söyledi?

_____

_____

_____

12. Tümceleri örnekteki gibi yeniden yaz.

Örnek: *Zehra, 'Bu akşam eve gelmeyeceğim.' dedi.*
Zehra, bu akşam eve gelmeyeceğini söyledi.

1. Ahmet, 'Film izlemeyi çok seviyorum.' dedi.
_____.

2. Sevgi annesine 'Hakan suçsuzdu. Ona iftira attım. Ama şimdi çok pişman oldum.' dedi.
_____
_____.

3. Merve, 'Otobüsü kaçırdım, okula geç kaldım.' dedi.
_____
_____.

4. Zeynep, 'Çok güzel bir kitap okuyorum.' dedi.
_____.

5. Öğretmen, bize 'Sessiz olun!' dedi.
_____.

6. Murat, ' Bilgisayarım çalışmıyor.' dedi.
_____.

7. Anne çocuğuna, 'İki saat sonra Ali'yi ara.' dedi.
_____.

8. Anneme, 'Markete gidiyorum.' dedim.
_____.

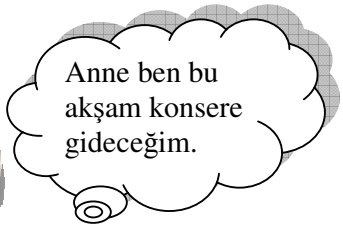
9. Seher, 'Eve gelirken eczaneye gittim.'dedi.
_____.

10. Onlar, 'Biz her yaz Bodrum'a gideriz.' dediler.
_____.

13. Resimlere bak. Ne söylüyorlar, oku. Yeni yapıyı kullanarak yeniden yaz.

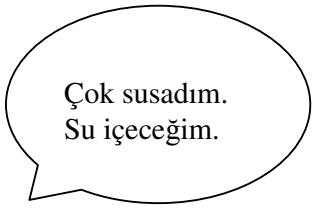
Örnek:

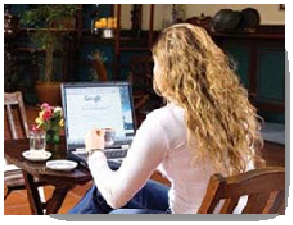

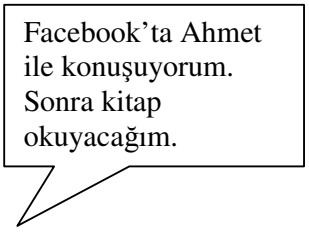
Gül, annesine bu akşam konsere gideceğini söyledi.

1. Zeynep _____
_____.

2. Gamze _____
_____
_____.